

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА І ТРАНСВЕРСАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Хомич В. І., Толочко С. В.

ВСТУП

В умовах глобалізації, цифрової трансформації суспільства та стрімкого розвитку освітніх технологій особливого значення набуває проблема забезпечення якості освіти через розвиток професійного потенціалу науково-педагогічних працівників. Сучасна освітня парадигма орієнтована на формування предметно-фахових компетентностей, розвиток універсальних умінь, цінностей і моделей поведінки, що забезпечують ефективну професійну діяльність у складних і динамічних соціокультурних умовах. У цьому контексті академічна культура та трансверсальна компетентність викладача виступають важливими складниками інноваційного розвитку освіти, оскільки визначають здатність педагога до професійної мобільності, міждисциплінарної взаємодії, творчого вирішення проблем, дотримання принципів академічної доброчесності та реалізації сучасних освітніх практик.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі викладача в умовах трансформації освітнього простору. Інноваційний розвиток освіти потребує фахівця нового типу, який володіє високим рівнем професійної компетентності, здатністю до критичного мислення, ефективної комунікації, командної роботи, лідерства, цифрової грамотності, міжкультурної взаємодії та безперервного професійного самовдосконалення. Саме ці характеристики становлять основу трансверсальної компетентності, яка нині розглядається міжнародною науковою спільнотою як одна з ключових передумов успішної професійної діяльності та конкурентоспроможності фахівця.

Водночас академічна культура викладача виступає інтегративним феноменом, що охоплює систему цінностей, норм, принципів і моделей професійної поведінки, спрямованих на забезпечення високих стандартів освітньої та наукової діяльності. Вона є підґрунтям для формування академічної доброчесності, культури наукового пошуку, відповідального ставлення до результатів професійної діяльності та розвитку відкритого освітнього середовища. У сучасних умовах академічна культура дедалі більше розглядається як стратегічний

ресурс розвитку освітніх інституцій і важливий чинник забезпечення їхньої конкурентоспроможності у світовому освітньому просторі.

Науковий інтерес до проблеми академічної культури та трансверсальних компетентностей відображено у працях вітчизняних і закордонних учених, які досліджують питання академічної доброчесності, професійного розвитку педагогів, компетентнісного підходу в освіті, цифрової трансформації освітнього середовища та інноваційних моделей підготовки фахівців. Проте аналіз наукової літератури засвідчує недостатню розробленість питання щодо комплексного осмислення взаємозв'язку академічної культури й трансверсальної компетентності викладача як взаємодоповнювальних чинників інноваційного розвитку освіти.

У зв'язку із цим актуалізується потреба у всебічному теоретичному аналізі зазначених феноменів, визначенні їхніх сутнісних характеристик, структурних компонентів і функціонального потенціалу в забезпеченні модернізації освітнього процесу. Дослідження академічної культури та трансверсальної компетентності викладача дозволяє глибше зрозуміти механізми формування сучасного педагогічного професіоналізму та окреслити перспективні напрями розвитку освітньої системи в умовах інноваційних змін.

Метою наукового дослідження є здійснити комплексний теоретико-методологічний аналіз академічної культури та трансверсальної компетентності викладача в системі координат інноваційного розвитку освіти, розкрити сутність, структуру, функції та механізми їх взаємодії, обґрунтувати їхню роль у формуванні сучасного освітнього середовища, розвитку професійної майстерності педагога, забезпеченні якості освіти й реалізації інноваційних освітніх практик в умовах цифровізації й інтернаціоналізації освітнього простору.

Для досягнення цієї мети передбачено виконання низки завдань:

1. Проаналізувати світовий досвід розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів.
2. Розкрити особливості імплементації в українське законодавство світових практик з розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів.
3. Визначити сутність, особливості і структуру академічної культури викладача.
4. Охарактеризувати трансверсальну компетентність викладача в умовах відкритої освіти й науки.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – процес професійного розвитку викладача в системі координат інноваційного розвитку освіти. Предмет дослідження – академічна культура і

трансверсальна компетентність викладача в умовах реформування освіти і науки.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано наукові методи, зокрема: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й систематизація наукових джерел з метою осмислення сутності академічної культури і трансверсальної компетентності викладача); *структурно-функціональний метод*, застосований для виявлення ролі й функцій академічної культури і трансверсальної компетентності викладача; *дискурс-аналіз*, використаний для дослідження особливостей академічної культури і трансверсальної компетентності викладача; *інтерпретативно-аналітичний метод*, що дав змогу осмислити психолого-комунікативні механізми академічної культури і трансверсальної компетентності викладача.

1. Світовий досвід розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів

У сучасних умовах трансформації освітніх систем академічна культура та трансверсальна компетентність викладачів розглядаються міжнародною спільнотою як стратегічні чинники забезпечення якості освіти, академічної доброчесності, професійного розвитку педагогів та інноваційного поступу закладів освіти. Світовий досвід засвідчує, що формування цих феноменів здійснюється на основі комплексного поєднання нормативно-правових, етичних, професійних і компетентнісних підходів, закріплених у міжнародних документах ЮНЕСКО, ОЕСР, Європейського Союзу й інших авторитетних організацій.

Одним із фундаментальних міжнародних документів, що визначає засади академічної культури викладача, є Рекомендації щодо статусу викладацького персоналу закладів вищої освіти. У документі наголошується на необхідності забезпечення академічної свободи, професійної автономії, відповідальності за якість освітньої діяльності, дотримання етичних норм і розвитку культури наукових досліджень. Академічна культура розглядається як невід'ємна складова професійної діяльності викладача, яка сприяє розвитку критичного мислення, творчості та інноваційності в освітньому середовищі (UNESCO¹; 1997).

Особливу увагу міжнародна педагогічна спільнота приділяє розвитку трансверсальних компетентностей як універсальних умінь, необхідних для успішної діяльності в умовах суспільства знань. У регіональних дослідженнях ЮНЕСКО, присвячених освітнім практикам ХХІ століття, трансверсальні компетентності визначаються

¹ UNESCO Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel (1997). URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-status-higher-education-teaching-personnel?utm_source=chatgpt.com

як комплекс когнітивних, соціальних, комунікативних та особистісних характеристик, що забезпечують здатність людини ефективно взаємодіяти в різноманітних професійних і соціальних контекстах. До таких компетентностей належать критичне мислення, комунікація, співробітництво, креативність, відповідальність, міжкультурна взаємодія та навички самонавчання (UNESCO²; 2015).

Концептуальні засади розвитку академічної культури й трансверсальних компетентностей отримали подальший розвиток у межах реалізації Цілі сталого розвитку 4 «Якісна освіта». У Інчхонській декларації наголошується на необхідності забезпечення інклюзивної, справедливої та якісної освіти шляхом підготовки висококваліфікованих педагогів, здатних здійснювати інноваційну діяльність, використовувати сучасні технології та формувати в здобувачів освіти компетентності XXI століття (UNESCO³; 2016).

Важливим напрямом міжнародної освітньої політики є розвиток цифрової компетентності викладачів. У Рамці ІКТ-компетентностей для вчителів ЮНЕСКО визначено систему професійних знань, умінь і цінностей, необхідних для ефективного використання цифрових технологій в освітньому процесі. Документ орієнтує педагогів на розвиток інформаційної грамотності, цифрової етики, інноваційного мислення, управління освітніми ресурсами та створення цифрового освітнього середовища (UNESCO⁴; 2018).

Новітнім етапом розвитку трансверсальної компетентності викладача стало впровадження рамки компетентностей у сфері штучного інтелекту. Вона передбачає формування в педагогів здатності критично оцінювати можливості та ризики використання технологій штучного інтелекту, забезпечувати етичне застосування цифрових інструментів, використовувати аналітичні можливості штучного інтелекту для персоналізації навчання та підтримки академічної доброчесності (UNESCO⁵; 2024).

Значний внесок у розвиток компетентнісного підходу зробила Організація економічного співробітництва та розвитку. У межах проєкту DeSeCo було сформульовано концепцію ключових

² UNESCO. School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report; 2014 regional study on transversal competencies in education policy and practice (Phase II). 201. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244022>

³ Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. URL: https://www.uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf?utm_source=chatgpt.com

⁴ UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft?utm_source=chatgpt.com

⁵ Ibid.

компетентностей, необхідних для успішного життя та професійної діяльності в сучасному суспільстві. До них віднесено здатність використовувати інструменти інтерактивної взаємодії, ефективно функціонувати в соціально неоднорідних групах та діяти автономно й відповідально (OECD⁶; 2005).

Подальшим розвитком цих ідей стала модель OECD Learning Compass 2030, яка орієнтує освітні системи на формування в педагогів та здобувачів освіти агентності, відповідальності, рефлексивності та готовності до безперервного навчання. Особливе значення надається розвитку креативності, критичного мислення, саморегуляції та здатності до вирішення комплексних проблем (OECD⁷; 2019).

У країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону ЮНЕСКО реалізує масштабні програми з розвитку трансверсальних компетентностей педагогів. Результати досліджень свідчать про інтеграцію таких компетентностей у національні освітні стандарти, програми підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Особливий акцент робиться на розвитку комунікативної культури, міжкультурної взаємодії, соціальної відповідальності та громадянської активності (UNESCO⁸; 2016a; UNESCO⁹; 2016).

Європейський Союз розглядає трансверсальні компетентності як основу навчання впродовж життя. У Рекомендації Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання протягом життя визначено вісім ключових компетентностей, серед яких особливе значення для діяльності викладача мають цифрова компетентність, особиста, соціальна та навчальна компетентність, громадянська компетентність, підприємливість і культурна обізнаність (European Union¹⁰; 2018).

Практичним інструментом розвитку професійної майстерності педагогів у країнах Європи стала Рамка цифрової компетентності педагогів DigCompEdu. Вона охоплює шість напрямів професійної діяльності викладача: професійне залучення, цифрові ресурси, викладання та навчання, оцінювання, розширення можливостей здобувачів

⁶ OECD Definition and Selection of Key Competencies (DeSeCo). <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html>

⁷ OECD Learning Compass 2030. <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>

⁸ UNESCO Preparing & supporting teachers to meet the challenges of 21st century learning in Asia-Pacific: transversal competencies in Education Policies and Practice. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000246052>

⁹ UNESCO Assessment of Transversal Competencies: Policy and Practice in the Asia-Pacific Region (2016). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000246590?utm_source=chatgpt.com

¹⁰ Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (European Union, 2018). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29&utm_source=chatgpt.com

освіти та розвиток їхньої цифрової компетентності. Використання цієї рамки сприяє підвищенню якості освітнього процесу та формуванню культури педагогічних інновацій (European Commission¹¹; 2017).

Суттєве значення для розвитку академічної культури має також концепція відкритої освіти. Рекомендації ЮНЕСКО щодо відкритих освітніх ресурсів спрямовані на забезпечення доступності знань, розвиток співпраці між науково-педагогічними працівниками, обмін освітніми практиками та формування культури академічної відкритості (UNESCO¹²; 2019). Логічним продовженням цих процесів стала Рекомендація ЮНЕСКО з відкритої науки, яка передбачає розвиток прозорості досліджень, відкритого доступу до результатів наукової діяльності та зміцнення академічної доброчесності в міжнародному науковому просторі (UNESCO¹³; 2021).

Важливим міжнародним орієнтиром є Глобальна рамка професійних стандартів учительської діяльності, розроблена Education International спільно з ЮНЕСКО. Документ підкреслює значення професійної етики, академічної відповідальності, безперервного професійного розвитку, дослідницької діяльності та лідерства як складників сучасної академічної культури педагога (Education International & UNESCO¹⁴; 2021).

Аналіз світового досвіду дозволяє зробити висновок, що розвиток академічної культури та трансверсальної компетентності викладачів є одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти. У міжнародній практиці ці феномени розглядаються як взаємопов'язані складові професійної діяльності педагога, які забезпечують академічну доброчесність, інноваційність, цифрову готовність, міждисциплінарну взаємодію та здатність до безперервного професійного розвитку. Саме тому провідні міжнародні організації дедалі активніше інтегрують відповідні компетентності в освітні стандарти, рамки професійного розвитку та політику забезпечення якості освіти.

¹¹ European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en?utm_source=chatgpt.com

¹² Recommendation on Open Educational Resources (UNESCO, 2019). https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-educational-resources-oer?utm_source=chatgpt.com

¹³ UNESCO Recommendation on Open Science (2021). https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686&utm_source=chatgpt.com

¹⁴ Global Framework of Professional Teaching Standards (Education International & UNESCO). <https://www.ei-ie.org/en/item/25734:global-framework-of-professional-teaching-standards>

2. Імплементация в українське законодавство світових практик з розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів

Інтеграція України до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору актуалізувала необхідність гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами у сфері академічної культури, академічної доброчесності й розвитку трансверсальних компетентностей педагогічних і науково-педагогічних працівників. Упродовж останніх років в Україні сформовано нормативно-правову базу, яка відображає основні положення документів ЮНЕСКО, ОЕСР та Європейського Союзу щодо забезпечення якості освіти, професійного розвитку викладачів, цифрової трансформації освітнього середовища й принципів відкритої науки.

Базовим нормативним актом, що заклав підґрунтя для розвитку академічної культури в Україні, став Закон України «Про освіту», який визначає принципи академічної доброчесності, академічної свободи, автономії закладів освіти, безперервного професійного розвитку педагогічних працівників та забезпечення якості освіти (Закон України «Про освіту»¹⁵; 2017). Законом закріплено вимоги щодо дотримання етичних норм освітньої та наукової діяльності, що узгоджується з положеннями Рекомендацій ЮНЕСКО щодо статусу викладацького персоналу закладів вищої освіти (UNESCO;¹⁶ 1997).

Подальший розвиток міжнародних підходів до професійної діяльності викладача знайшов відображення в Законі України «Про вищу освіту», який закріплює принципи студентоцентрованого навчання, академічної мобільності, інтеграції освіти і науки, а також створює умови для розвитку професійної автономії викладачів та їхньої участі у міжнародній академічній співпраці (Закон України «Про вищу освіту»¹⁷; 2014). Зазначені положення корелюють із європейськими підходами до формування компетентнісної моделі викладача та розвитку трансверсальних навичок, визначених у документах OECD та Європейського Союзу (OECD¹⁸; 2019; European Union¹⁹; 2018).

¹⁵ Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

¹⁶ UNESCO Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel (1997). URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-status-higher-education-teaching-personnel?utm_source=chatgpt.com

¹⁷ Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

¹⁸ OECD Learning Compass 2030. <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>

¹⁹ Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (European Union, 2018). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29&utm_source=chatgpt.com

Важливим кроком у впровадженні міжнародних стандартів академічної культури стало прийняття Закону України «Про академічну доброчесність», який систематизував правові механізми забезпечення етичної поведінки учасників освітнього і наукового процесів, визначив види порушень академічної доброчесності та механізми їх попередження і відповідальності (Закон України «Про академічну доброчесність»²⁰; 2025). Закон значною мірою відображає положення міжнародних документів щодо відкритої науки, прозорості досліджень та відповідального ставлення до результатів інтелектуальної діяльності (UNESCO²¹; 2021).

Суттєву роль у розвитку академічної культури відіграє Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який закріплює принципи свободи наукової творчості, академічної відповідальності, відкритості результатів досліджень та міжнародної наукової співпраці (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»²²; 2015). У документі простежується імплементація сучасних міжнародних підходів до організації дослідницької діяльності, визначених у Рекомендації ЮНЕСКО з відкритої науки (UNESCO²³; 2021).

Відображення світових тенденцій розвитку трансверсальних компетентностей педагогів знайшло своє втілення у Концепції розвитку педагогічної освіти. Документ орієнтує систему педагогічної підготовки на формування в майбутніх і діючих викладачів критичного мислення, комунікативної культури, здатності до міждисциплінарної взаємодії, інноваційної діяльності та навчання впродовж життя (Концепція розвитку педагогічної освіти²⁴; 2018). Такі орієнтири відповідають положенням OECD Learning Compass 2030 та рекомендаціям ЮНЕСКО щодо розвитку компетентностей XXI століття (OECD²⁵; 2019; UNESCO²⁶; 2015).

²⁰ Про академічну доброчесність: Закон України від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20?utm_source=chatgpt.com#Text

²¹ UNESCO Recommendation on Open Science (2021). https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686&utm_source=chatgpt.com

²² Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України 26 листопада 2015 року № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19?utm_source=chatgpt.com#Text

²³ UNESCO Recommendation on Open Science (2021). https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686&utm_source=chatgpt.com

²⁴ Концепція розвитку педагогічної освіти: наказ МОН № 776 від 16.07.2018. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti?utm_source=chatgpt.com

²⁵ OECD Learning Compass 2030. <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>

²⁶ UNESCO. School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report; 2014 regional study on transversal competencies in education policy and practice (Phase II). 201. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244022>

Особливої актуальності в умовах цифровізації освіти набуває розвиток цифрової компетентності викладачів. З цією метою в Україні було ухвалено Концепцію розвитку цифрових компетентностей, яка передбачає формування цифрової грамотності, інформаційної культури, критичного мислення, навичок безпечного використання цифрових технологій та готовності до роботи в цифровому освітньому середовищі (Концепція розвитку цифрових компетентностей²⁷; 2021). Зміст документа значною мірою узгоджується з міжнародними рамками UNESCO ICT Competency Framework for Teachers, DigCompEdu та Educators' Digital Competency Framework (UNESCO²⁸; 2018; European Commission²⁹; 2017; UNICEF³⁰; 2022).

Важливим інструментом імплементації світових практик став Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти», який визначає систему загальних і професійних компетентностей сучасного викладача (Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти»³¹; 2024). Аналіз змісту стандарту свідчить про його орієнтацію на розвиток широкого спектра трансверсальних компетентностей, серед яких критичне мислення, лідерство, командна взаємодія, комунікативна культура, цифрова грамотність, здатність до інноваційної діяльності та професійної рефлексії. Такий підхід відповідає міжнародним професійним стандартам педагогічної діяльності та рекомендаціям Education International і UNESCO (Education International & UNESCO³²; 2021).

Значне місце у впровадженні принципів академічної культури займають рекомендаційні документи Міністерства освіти і науки України. Зокрема, Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та рекомендації з академічної доброчесності для закладів вищої освіти спрямовані на формування культури академічного письма, відповідального використання джерел інформації, дотримання етичних стандартів дослідницької діяльності та розвитку інституційної культури

²⁷ Концепція розвитку цифрових компетентностей: розпорядження КМУ від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text

²⁸ UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft?utm_source=chatgpt.com

²⁹ European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en?utm_source=chatgpt.com

³⁰ Educators' Digital Competency Framework (UNICEF). <https://www.unicef.org/eca/media/24526/file/Educators%20Digital%20Competence%20Framework.pdf>

³¹ Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти»: наказ МОН України від 16.10.2024 № 1466. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466>

³² Global Framework of Professional Teaching Standards (Education International & UNESCO). <https://www.ei-ie.org/en/item/25734:global-framework-of-professional-teaching-standards>

якості освіти (МОН України³³; 2018а; МОН України³⁴; 2018б). Ці документи фактично адаптують до українського освітнього простору міжнародні практики забезпечення академічної доброчесності.

Стратегічний характер імплементації світових підходів простежується у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Документ визначає серед пріоритетів модернізацію системи професійного розвитку викладачів, цифрову трансформацію освітнього процесу, розвиток академічної мобільності, інтеграцію до європейського освітнього простору та підвищення рівня академічної культури в закладах вищої освіти (Стратегія розвитку вищої освіти в Україні³⁵; 2022). Таким чином, стратегічні орієнтири української освітньої політики загалом відповідають міжнародним цілям сталого розвитку освіти та концепції навчання впродовж життя.

Отже, аналіз українського законодавства та стратегічних документів свідчить про послідовну імплементацію світових практик розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів. Національна нормативна база дедалі більше орієнтується на міжнародні стандарти академічної доброчесності, професійної етики, відкритої науки, цифрової грамотності та безперервного професійного розвитку. Водночас подальше вдосконалення механізмів реалізації цих положень потребує розвитку інституційної культури закладів освіти, удосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів та розширення практик інтеграції трансверсальних компетентностей у професійну діяльність науково-педагогічних працівників.

3. Академічна культура викладача: сутність, особливості, структура

У сучасному освітньому дискурсі *академічна культура викладача* розглядається як складний багатовимірний феномен, що інтегрує систему цінностей, норм, принципів, моделей професійної поведінки, способів наукового мислення та комунікації, які забезпечують якість освітньої і науково-дослідної діяльності. Зростання ролі академічної

³³ Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): лист МОН від 15.08.2018 р. № 1/11-8681. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/akredytatsiya/instruktsiya/instruktsiya-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>

³⁴ Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: лист МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?utm_source=chatgpt.com#Text

³⁵ Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

культури пов'язане з трансформацією вищої освіти в умовах глобалізації, цифровізації, розвитку відкритої науки та посилення вимог до професійної відповідальності викладача (Barnett³⁶; 2000; Fullan³⁷; 2016).

Науковці наголошують, що академічна культура є індивідуальною характеристикою особистості викладача, відображенням культурних традицій академічної спільноти, особливостей функціонування закладу освіти й професійного середовища загалом. Зокрема, Т. Becher і Р. Trowler розглядають академічну культуру як систему цінностей, норм і практик, які формуються в межах певних наукових дисциплін та визначають особливості професійної поведінки представників академічної спільноти (Becher, Trowler³⁸; 2001). Такий підхід дозволяє трактувати академічну культуру як соціокультурний механізм відтворення професійних традицій, академічної етики й стандартів наукової діяльності.

У контексті сучасних освітніх трансформацій академічна культура дедалі більше асоціюється із здатністю викладача ефективно діяти в умовах невизначеності, міждисциплінарності та постійних змін. На думку R. Barnett, університет функціонує в умовах «суперскладності», що вимагає від викладача високого рівня рефлексивності, інтелектуальної відкритості, критичного мислення та готовності до безперервного професійного саморозвитку (Barnett³⁹; 2000). Відповідно академічна культура перестає бути лише сукупністю етичних норм і набуває ознак професійної компетентності, необхідної для успішної діяльності в сучасному освітньому просторі.

Сутність академічної культури нерозривно пов'язана з академічною доброчесністю. У сучасних дослідженнях вона розглядається як основа довіри до результатів освітньої та наукової діяльності. В умовах цифровізації особливого значення набувають питання етичного використання інформаційних технологій, відповідального ставлення до інтелектуальної власності, дотримання принципів авторства та запобігання різним

³⁶ Barnett R. *Realizing the University in an Age of Supercomplexity*. Buckingham: Open University Press. 2000. <https://philpapers.org/rec/BARRTU-2>

³⁷ Fullan M. *The New Meaning of Educational Change* (5th ed.). New York: Teachers College Press. 2016. 298 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/1026761232/New-Meaning-of-Educational-Change-Fifth-Edition-The-full-chapters-free>

³⁸ Becher T, Trowler P. R. *Academic Tribes and Territories: Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines* (2nd ed.). Buckingham: Open University Press. 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/311510700_Becher_T_and_Trowler_P_2001_Academic_Tribes_and_Territories_intellectual_enquiry_and_the_cultures_of_disciplines_2nd_edition_Buckingham_Open_University_PressSRHE

³⁹ Barnett R. *Realizing the University in an Age of Supercomplexity*. Buckingham: Open University Press. 2000. <https://philpapers.org/rec/BARRTU-2>

формам академічного шахрайства (Cojocariu, Mares⁴⁰; 2021). Дослідники наголошують, що формування академічної культури передбачає розвиток внутрішньої мотивації до чесної поведінки, а не лише дотримання формальних правил і процедур (Fendler, Godbey⁴¹; 2016; Rodríguez-Ponce⁴²; 2022).

У міжнародних дослідженнях академічна культура дедалі частіше розглядається як складник професійного капіталу викладача. За концепцією А. Hargreaves і М. Fullan, професійний капітал формується через поєднання людського, соціального та рішучого капіталу, що забезпечує ефективність професійної діяльності та здатність до освітніх інновацій (Hargreaves, Fullan⁴³; 2012). Саме академічна культура виступає середовищем, у якому відбувається накопичення та реалізація такого капіталу через професійну взаємодію, колегіальність і спільне створення знань.

Особливістю сучасного розуміння академічної культури є її тісний зв'язок із компетентнісною парадигмою освіти. К. Anderson-Levitt і М. Gardinier, зокрема, зазначають, що глобальне поширення компетентнісного підходу змінює традиційні уявлення про професійну діяльність викладача, актуалізуючи необхідність розвитку міждисциплінарних знань, адаптивності, інноваційності та здатності до навчання впродовж життя (Anderson-Levitt, Gardinier⁴⁴; 2021). У цьому контексті академічна культура виступає підґрунтям для розвитку трансверсальних компетентностей та забезпечення ефективної професійної діяльності в умовах постійних змін.

Аналіз наукових джерел дозволяє виокремити низку характерних особливостей академічної культури викладача. Насамперед вона має аксіологічний характер, оскільки ґрунтується на системі професійних і загальнолюдських цінностей. Другою особливістю є нормативність,

⁴⁰ Cojocariu V.-M., Mares G. Academic Integrity in the Technology-Driven Education Era. *Ethical Use of Information Technology in Higher Education*. 2021. P.1–16. DOI: 10.1007/978-981-16-1951-9_1

⁴¹ Fendler R. J., Godbey J. M. Cheaters should never win: Eliminating the benefits of cheating. *Journal of Academic Ethics*. 2016. № 14(1). P. 71–85. DOI: 10.1007/s10805-015-9240-8

⁴² Rodríguez-Legendre F. Fernández-Cruz F. J. The Innovative Competence of University Teachers to Improve Learning: A Comparative Study of Bolivia, Spain and Mexico. *Research in Comparative and International Education*. 2024. № 19(9). DOI: 10.1177/17454999231219616

⁴³ Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press. 2012. 220 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED530692>

⁴⁴ Anderson-Levitt K., Gardinier M. P. Introduction Contextualising Global Flows of Competency-Based Education: Polysemy, Hybridity and Silences. *Comparative Education*. 2021. № 57(1). P. 1–18. <https://doi.org/10.1080/03050068.2020.1852719>

що проявляється у дотриманні етичних принципів, академічної доброчесності та професійних стандартів. Третьою ознакою виступає інноваційність, яка відображає готовність викладача до впровадження нових освітніх технологій та педагогічних практик (Fullan⁴⁵; 2016; Rodríguez-Legendre, Fernández-Cruz⁴⁶; 2024). Важливою характеристикою також є відкритість до міжкультурної та міждисциплінарної взаємодії, що відповідає сучасним тенденціям розвитку глобального освітнього простору (Reimers, Chung⁴⁷; 2016).

Значний внесок у розуміння сутності академічної культури зроблено в дослідженнях, присвячених трансформації освітнього середовища. Науковці наголошують, що викладачі виступають активними агентами змін, здатними впливати на розвиток освітньої культури закладу освіти через власну професійну діяльність, цінності та поведінку (Reinius et al.; 2022). Відповідно академічна культура набуває ознак соціального механізму забезпечення сталого розвитку освітньої організації.

На основі аналізу наукових праць доцільно розглядати структуру академічної культури викладача як інтегративну систему взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного, комунікативного, етико-деонтологічного, рефлексивно-розвивального. Деталізуємо зміст кожного з них.

Ціннісно-мотиваційний компонент охоплює професійні цінності, академічну етику, відповідальність, орієнтацію на якість освіти, прагнення до професійного саморозвитку та внутрішню мотивацію до дотримання принципів академічної доброчесності (Hargreaves, Fullan⁴⁸; 2012).

Когнітивний компонент включає систему наукових, педагогічних, методичних і цифрових знань, необхідних для реалізації професійної діяльності в сучасному освітньому середовищі (Darling-Hammond⁴⁹; 2006; Schleicher⁵⁰; 2018).

⁴⁵ Fullan M. The New Meaning of Educational Change (5th ed.). New York: Teachers College Press. 2016. 298 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/1026761232/New-Meaning-of-Educational-Change-Fifth-Edition-The-full-chapters-free>

⁴⁶ Rodríguez-Legendre F. Fernández-Cruz F. J. The Innovative Competence of University Teachers to Improve Learning: A Comparative Study of Bolivia, Spain and Mexico. *Research in Comparative and International Education*. 2024. № 19(9). DOI: 10.1177/17454999231219616

⁴⁷ Reimers F. M., Chung C. K. Teaching and Learning for the Twenty-First Century. Cambridge, MA: Harvard Education Press. 2016. 304 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED568784>

⁴⁸ Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press. 2012. 220 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED530692>

⁴⁹ Darling-Hammond L. Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs. San Francisco: Jossey-Bass. 2006. 419 p. DOI: 10.15581/004.12.25329

⁵⁰ Schleicher A. World Class: How to Build a 21st-Century School System. Paris: OECD Publishing. 2018. 297 p. DOI: 10.1787/9789264300002-en

Операційно-діяльнісний компонент характеризує здатність застосовувати професійні знання на практиці, використовувати інноваційні технології навчання, здійснювати науково-дослідну діяльність, організовувати ефективну освітню взаємодію та забезпечувати якість освітнього процесу (Hattie⁵¹; 2009; Rodríguez-Legendre, Fernández-Cruz⁵²; 2024).

Комунікативний компонент передбачає розвиток культури професійного спілкування, навичок академічного дискурсу, міжкультурної взаємодії, командної роботи та конструктивного вирішення професійних проблем (Reimers, Chung⁵³; 2016).

Етико-деонтологічний компонент відображає готовність викладача дотримуватися принципів академічної доброчесності, норм професійної етики, правил академічної поведінки та відповідального використання інформаційних ресурсів (Cojocariu, Mares⁵⁴; 2021; Fendler, Godbey⁵⁵; 2016).

Рефлексивно-розвивальний компонент забезпечує здатність до самоаналізу, самокорекції, оцінювання результатів власної діяльності та безперервного професійного вдосконалення (Barnett⁵⁶; 2000; Reinius et al.⁵⁷; 2022).

В умовах цифрової трансформації освіти до структури академічної культури доцільно включати також **цифровий компонент**, який передбачає готовність до використання цифрових технологій, відкритих освітніх ресурсів, інструментів штучного інтелекту та принципів

⁵¹ Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge. 2009. 378 p. URL: https://inspirasifoundation.org/wp-content/uploads/2020/05/John-Hattie-Visible-Learning_-A-synthesis-of-over-800-meta-analyses-relating-to-achievement-2008.pdf

⁵² Rodríguez-Legendre F. Fernández-Cruz F. J. The Innovative Competence of University Teachers to Improve Learning: A Comparative Study of Bolivia, Spain and Mexico. *Research in Comparative and International Education*. 2024. № 19(9). DOI: 10.1177/17454999231219616

⁵³ Reimers F. M., Chung C. K. Teaching and Learning for the Twenty-First Century. Cambridge, MA: Harvard Education Press. 2016. 304 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED568784>

⁵⁴ Cojocariu V.-M., Mares G. Academic Integrity in the Technology-Driven Education Era. *Ethical Use of Information Technology in Higher Education*. 2021. P.1–16. DOI: 10.1007/978-981-16-1951-9_1

⁵⁵ Fendler R. J., Godbey J. M. Cheaters should never win: Eliminating the benefits of cheating. *Journal of Academic Ethics*. 2016. № 14(1). P. 71–85. DOI: 10.1007/s10805-015-9240-8

⁵⁶ Barnett R. Realizing the University in an Age of Supercomplexity. Buckingham: Open University Press. 2000. <https://philpapers.org/rec/BARRTU-2>

⁵⁷ Reinius H., Kaukinen I., Korhonen T., Juuti K., Hakkarainen K. Teachers as Transformative Agents in Changing School Culture. *Teaching and Teacher Education*. 2022. № 120, 103888. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103888>

відкритої освіти. Саме цифрова педагогіка дедалі більше стає складником сучасної академічної культури викладача, забезпечуючи відкритість, доступність і персоналізацію освітнього процесу (Tolochko et al.⁵⁸; 2025).

Отже, **академічна культура викладача** є інтегративним особистісно-професійним утворенням, яке поєднує систему цінностей, знань, норм, способів діяльності та моделей професійної поведінки, спрямованих на забезпечення якості освітньої та наукової діяльності. Її структура охоплює ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, комунікативний, етико-деонтологічний, рефлексивно-розвивальний і цифровий компоненти, які сукупно забезпечують ефективну професійну діяльність викладача в умовах інноваційного розвитку освіти.

Проблема академічної культури викладача в останні роки посідає важливе місце і в українському педагогічному дискурсі, що зумовлено модернізацією системи вищої освіти, інтеграцією України до Європейського простору вищої освіти, утвердженням принципів академічної доброчесності й активною цифровою трансформацією освітнього середовища. Українські науковці розглядають академічну культуру як у ролі сукупності норм і правил академічної поведінки, так і як складний інтегративний феномен, що відображає систему професійних цінностей, морально-етичних орієнтирів, комунікативних практик, науково-дослідницьких традицій та інноваційної діяльності викладача (Поліщук, Гайдукевич⁵⁹; 2023; Семеніхіна, Удовиченко, Удовиченко⁶⁰; 2024).

У вітчизняній науці **академічна культура** трактується як важлива складова професійної культури викладача, що забезпечує якість освітньої та наукової діяльності, сприяє формуванню довіри в академічному середовищі та створює умови для розвитку академічної спільноти. На думку Л. Поліщук і К. Гайдукевич, академічна культура є системою цінностей, норм, традицій і моделей поведінки, які визначають характер взаємодії між учасниками освітнього процесу та забезпечують

⁵⁸ Tolochko S., Kanishevska L., Vasyuk O., Vygovska S., Prylypko V., Lesyk A. Digital pedagogy of open education: essence, content, efficiency. *In press. Educational policy and reforms: the impact of globalization*: Scientific monograph. Kharkiv: TECHNOLOGY CENTER, 2025. P. 35–69. <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-20-7.ch2>

⁵⁹ Поліщук Л. О., Гайдукевич К. А. Академічна культура закладів вищої освіти України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. Вип. 2. С. 28–35.

⁶⁰ Семеніхіна О., Удовиченко О., Удовиченко І. Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 1-2(135–136). С. 207–219. DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/207-219

функціонування закладу вищої освіти як відкритого інтелектуального середовища (Поліщук, Гайдукевич⁶¹; 2023).

Суттєвий внесок у розвиток сучасного розуміння академічної культури здійснили О. Семеніхіна, О. Удовиченко та І. Удовиченко, які розглядають її як історично сформований соціокультурний феномен, що еволюціонує під впливом суспільних трансформацій, освітніх реформ та міжнародних академічних практик. Дослідники наголошують, що академічна культура охоплює дотримання принципів академічної доброчесності, культуру наукового пошуку, академічної комунікації, міжособистісної взаємодії, професійної відповідальності й інституційної етики (Семеніхіна, Удовиченко, Удовиченко⁶²; 2024).

У сучасних умовах особливого значення набуває проблема формування академічної культури в контексті кризових суспільних викликів. Л. Прокоф'єва підкреслює, що в умовах воєнного стану академічна культура стає чинником збереження професійної стійкості, підтримання етичних стандартів діяльності викладачів, забезпечення довіри в освітньому середовищі та консолідації академічної спільноти. Академічна культура у цьому випадку виконує, окрім регулятивної, ще й ціннісно-консолідуючу функцію, сприяє зміцненню професійної відповідальності й академічної солідарності (Прокоф'єва⁶³; 2026).

Вітчизняні дослідники дедалі частіше пов'язують академічну культуру з інноваційним розвитком освіти. Зокрема, С. Толочко обґрунтовує роль викладача-інноватора як організатора учіннєвої діяльності в умовах студентоцентрованого навчання. У цьому контексті академічна культура виступає підґрунтям для впровадження інноваційних освітніх технологій, розвитку педагогічної творчості, формування культури співробітництва та створення освітнього середовища, орієнтованого на потреби здобувача освіти (Толочко⁶⁴; 2020). Подальший розвиток цієї ідеї представлено в навчальному посібникові «Інноваційні технології навчання», де інноваційна діяльність викладача розглядається як

⁶¹ Поліщук Л. О., Гайдукевич К. А. Академічна культура закладів вищої освіти України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. Вип. 2. С. 28–35.

⁶² Семеніхіна О., Удовиченко О., Удовиченко І. Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 1-2(135–136). С. 207–219. DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/207-219

⁶³ Прокоф'єва Л.Б. Формування академічної культури: особливості професійної взаємодії в умовах воєнного стану. *Інноваційна педагогіка*. 2026. Вип. 91. Т. 2. С. 143–148. DOI <https://doi.org/10.32782/ip/91.2.24>

⁶⁴ Толочко С. В. Викладач-інноватор як організатор учіннєвої діяльності в умовах студентоцентрованого навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 189. С. 79–84. DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-79-84

важливий показник його академічної зрілості й професійної культури (Толочко⁶⁵; 2021).

Особливого значення у структурі академічної культури набуває академічна доброчесність. У дослідженні С. Толочко, Н. Бордюг та Л. Міронець зазначається, що сучасний розвиток технологій штучного інтелекту актуалізує потребу у формуванні нових етичних механізмів регулювання освітньої та наукової діяльності. Автори наголошують, що академічна культура сучасного викладача повинна передбачати дотримання принципів доброчесності і, що головне, готовність до відповідального використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту (Толочко, Бордюг, Міронець⁶⁶; 2023).

Важливим складником академічної культури в українській науковій традиції визнається культура академічної комунікації. У підручнику «Основи культури мовлення й академічної риторики» академічна культура розглядається крізь призму мовленнєвої компетентності, академічного дискурсу, професійної комунікації й культури публічного представлення результатів наукової діяльності. Автори підкреслюють, що якість академічної взаємодії значною мірою визначає ефективність освітнього процесу й рівень розвитку академічного середовища (Хомич, Толочко⁶⁷; 2025).

Подальший розвиток комунікативного аспекту академічної культури представлено в дослідженні, присвяченому академічному письму й публічним виступам. У ньому доведено, що академічне письмо, аргументована комунікація, культура дискусії й публічна презентація результатів діяльності є важливими інструментами формування професійної репутації викладача та забезпечення ефективної взаємодії в академічному середовищі (Хомич, Толочко; 2026).

Узагальнення результатів українських наукових досліджень дозволяє визначити *академічну культуру викладача* як інтегративну характеристику особистості й професійної діяльності, що відображає систему цінностей, етичних норм, моделей академічної поведінки, способів наукової й педагогічної взаємодії, спрямованих на забезпечення якості освіти, розвиток науки та дотримання принципів академічної доброчесності.

⁶⁵ Толочко С. В. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. Київ : Вид-во НАУ, 2021. 140 с.

⁶⁶ Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронець Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 62. С. 25–32. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>

⁶⁷ Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики : підручник. Київ : Компрінт, 2025. 332 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-332>

Аналіз наукових праць дає підстави виокремити такі особливості академічної культури викладача:

- ціннісно-нормативну спрямованість, що ґрунтується на принципах академічної доброчесності, відповідальності та професійної етики;
- інтегративний характер, який поєднує педагогічну, наукову, комунікативну та інноваційну діяльність;
- гуманістичну орієнтацію на розвиток особистості здобувача освіти в умовах студентоцентрованого навчання;
- відкритість до інновацій та цифрових трансформацій освітнього середовища;
- соціокультурну зумовленість, що відображає вплив суспільних, освітніх і наукових процесів на професійну діяльність викладача;
- здатність забезпечувати стійкість академічного середовища в умовах суспільних криз і викликів.

На основі аналізу вітчизняних наукових джерел структуру академічної культури викладача доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-етичного, когнітивно-професійного, комунікативно-риторичного, науково-дослідницького, інноваційно-цифрового, рефлексивно-розвивального. Зупинимося детальніше на їхньому потрактуванні.

Ціннісно-етичний компонент охоплює академічну доброчесність, професійну відповідальність, академічну свободу, толерантність і дотримання етичних норм.

Когнітивно-професійний компонент характеризує рівень фахової підготовки, наукової ерудиції, методологічної культури та здатності до професійного саморозвитку.

Комунікативно-риторичний компонент передбачає володіння академічним мовленням, академічним письмом, культурою наукової дискусії й публічного виступу.

Науково-дослідницький компонент відображає готовність до здійснення наукових досліджень, дотримання стандартів наукової етики й участі в академічній співпраці.

Інноваційно-цифровий компонент охоплює здатність використовувати сучасні освітні технології, цифрові ресурси й інструменти штучного інтелекту відповідно до принципів академічної доброчесності.

Рефлексивно-розвивальний компонент характеризує здатність до самоаналізу, професійної рефлексії й безперервного вдосконалення власної діяльності.

Отже, у вітчизняній педагогічній науці *академічна культура викладача* розглядається як багатовимірний феномен, що поєднує

етичні, професійні, наукові, комунікативні та інноваційні аспекти діяльності. Її структура відображає сучасні тенденції розвитку вищої освіти та відповідає потребам формування викладача нового покоління, здатного ефективно діяти в умовах цифровізації, інтернаціоналізації та інноваційного розвитку освітнього простору.

4. Трансверсальна компетентність викладача в умовах відкритої освіти й науки

Глобальні процеси цифровізації, інтернаціоналізації освіти, поширення концепцій відкритої науки та відкритої освіти зумовлюють трансформацію професійної ролі викладача. Сучасний педагог дедалі частіше виступає, окрім ретранслятора знань, ще й фасилітатором навчання, організатором освітньої взаємодії, дослідником, наставником та агентом інноваційних змін. За таких умов особливого значення набуває трансверсальна компетентність, яка забезпечує здатність ефективно діяти в складних, динамічних і міждисциплінарних професійних ситуаціях.

У міжнародному науковому дискурсі поняття «*трансверсальна компетентність*» трактується як комплекс універсальних знань, умінь, цінностей і особистісних якостей, що можуть застосовуватися в різних сферах діяльності незалежно від конкретної професії чи предметної галузі (Crasovan⁶⁸; 2016). На відміну від спеціальних компетентностей, які мають предметно-фаховий характер, трансверсальні компетентності характеризуються високим рівнем мобільності та забезпечують ефективну адаптацію людини до суспільних і професійних змін.

В умовах відкритої освіти й науки трансверсальна компетентність набуває особливої актуальності, оскільки сучасне освітнє середовище дедалі більше ґрунтується на принципах відкритості знань, міждисциплінарності, міжнародної співпраці, цифрової взаємодії та безперервного навчання. Відкритість освітніх ресурсів, розвиток масових онлайн-курсів, поширення відкритого доступу до результатів досліджень і впровадження цифрових платформ потребують від викладача здатності швидко опановувати нові інструменти діяльності, працювати з великими обсягами інформації й ефективно взаємодіяти в глобальному академічному просторі.

Науковці підкреслюють, що трансверсальні компетентності формуються через активну участь особистості у процесах критичного мислення, рефлексії та розв'язання складних проблем. D. Hanesová і L.Theodoulides зазначають, що саме критичне мислення, здатність

⁶⁸ Crasovan M. Transversal Competences or How to Learn Differently. *Journal of Educa-tional Sciences*. 2016. DOI:10.22618/TP.PCMS.20164.349016

до рефлексивного аналізу власної діяльності, аргументованого прийняття рішень та оцінювання інформації становлять основу професійної ефективності сучасного викладача (Hanesová & Theodoulides⁶⁹; 2022). У контексті відкритої науки такі якості набувають особливої цінності через необхідність критичного аналізу наукової інформації, оцінювання достовірності джерел і забезпечення академічної доброчесності.

Важливе місце в структурі трансверсальної компетентності займає здатність до інноваційної діяльності. М. Fullan розглядає сучасного педагога як провідника освітніх змін, який має бути готовим до постійного оновлення професійних практик, використання інноваційних технологій та адаптації до нових освітніх умов (Fullan⁷⁰; 2016). Аналогічної позиції дотримуються Н. Reinius, І. Kaukinen, Т. Korhonen, К. Juuti та К. Hakkarainen, які характеризують учителя як трансформаційного агента, здатного впливати на розвиток освітньої культури, створювати нові форми співпраці та стимулювати інноваційні процеси в освітньому середовищі (Reinius et al.⁷¹; 2022).

У дослідженнях А. Hargreaves та М. Fullan трансверсальні компетентності розглядаються як складова професійного капіталу викладача. Науковці доводять, що успішна професійна діяльність залежить не лише від рівня фахової підготовки, а й від здатності співпрацювати, ефективно комунікувати, навчатися впродовж життя та брати участь у професійних спільнотах (Hargreaves & Fullan⁷²; 2012). Саме такі характеристики забезпечують викладачу можливість ефективно функціонувати в умовах відкритої освіти, де навчання дедалі більше набуває мережевого та колаборативного характеру.

Особливе значення трансверсальні компетентності мають у процесі підготовки педагогічних кадрів. L. Darling-Hammond наголошує, що сучасна педагогічна освіта повинна орієнтуватися не лише на формування професійних знань, а й на розвиток критичного мислення, комунікативних умінь, лідерства, здатності до співпраці та професійної

⁶⁹ Hanesová D., Theodoulides L. Mastering Transversal Competences in a Higher Education Environment: Through Processes of Critical Thinking and Reflection. Banská Bystrica: Belianum. 2022. URL: <https://doi.org/10.24040/2022.9788055720159>

⁷⁰ Fullan M. The New Meaning of Educational Change (5th ed.). New York: Teachers College Press. 2016. 298 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/1026761232/New-Meaning-of-Educational-Change-Fifth-Edition-The-full-chapters-free>

⁷¹ Reinius H., Kaukinen I., Korhonen T., Juuti K., Hakkarainen K. Teachers as Transformative Agents in Changing School Culture. *Teaching and Teacher Education*. 2022. № 120, 103888. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103888>

⁷² Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press. 2012. 220 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED530692>

рефлексії (Darling-Hammond⁷³; 2006). Такі компетентності забезпечують готовність викладача до роботи в умовах невизначеності та швидких соціально-технологічних змін.

У контексті відкритої науки особливої ваги набувають компетентності академічної комунікації та міжнародної співпраці. Відкритий доступ до результатів досліджень, участь у міжнародних проєктах, академічна мобільність і функціонування глобальних наукових мереж вимагають від викладача високого рівня комунікативної культури, міжкультурної компетентності та здатності до продуктивної взаємодії в багатомовному середовищі. Такі характеристики забезпечують ефективне поширення знань і залучення до міжнародного академічного діалогу.

Узагальнення результатів сучасних наукових досліджень дозволяє визначити трансверсальну компетентність викладача як інтегровану здатність особистості ефективно використовувати універсальні когнітивні, комунікативні, соціальні, цифрові та рефлексивні ресурси для успішного здійснення професійної діяльності в умовах відкритої освіти та науки.

У структурі трансверсальної компетентності викладача доцільно виокремити такі взаємопов'язані компоненти:

- *когнітивно-аналітичний*, що охоплює критичне мислення, вирішення проблем, аналіз інформації та прийняття рішень;
- *комунікативний*, який включає академічну комунікацію, міжкультурну взаємодію, командну роботу та мережеву співпрацю;
- *інноваційно-креативний*, пов'язаний зі здатністю генерувати нові ідеї, впроваджувати освітні інновації та адаптуватися до змін;
- *цифровий*, що передбачає ефективне використання цифрових технологій, відкритих освітніх ресурсів та цифрових платформ;
- *соціально-емоційний*, який забезпечує розвиток емоційного інтелекту, лідерства, відповідальності та здатності до співробітництва;
- *рефлексивно-саморозвивальний*, що характеризує готовність до безперервного навчання, самооцінювання та професійного вдосконалення.

Тож в умовах відкритої освіти й науки, на думку закордонних науковців, **трансверсальна компетентність** стає одним із ключових показників професійної готовності викладача до здійснення освітньої, наукової та інноваційної діяльності. Вона забезпечує здатність ефективно діяти в глобальному академічному просторі, підтримувати відкритість знань, здійснювати міждисциплінарну взаємодію, використовувати

⁷³ Darling-Hammond L. Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs. San Francisco: Jossey-Bass. 2006. 419 p. DOI: 10.15581/004.12.25329

сучасні цифрові технології та безперервно вдосконалювати власну фахову діяльність відповідно до викликів суспільства знань.

У сучасному українському науково-педагогічному дискурсі проблема розвитку трансверсальної компетентності викладача набуває особливої актуальності у зв'язку з інтеграцією національної системи освіти до європейського освітнього простору, цифровізацією освітнього середовища, поширенням концепцій відкритої освіти та відкритої науки, а також необхідністю підготовки конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно діяти в умовах суспільної невизначеності та постійних змін. Вітчизняні науковці розглядають трансверсальні компетентності як універсальний інструмент професійної діяльності, що забезпечує мобільність, адаптивність, здатність до міждисциплінарної взаємодії та безперервного професійного розвитку (Копусь, Бабій⁷⁴; 2022; Попова⁷⁵; 2022).

Концепція трансверсальності поступово займає важливе місце в українській педагогічній науці. Як зазначає Л. Попова, поняття «трансверсальність» виходить за межі традиційного компетентнісного підходу й характеризує здатність особистості переносити набуті знання, уміння та досвід у нові професійні й соціальні ситуації. Дослідниця підкреслює, що трансверсальні компетентності є міжгалузевими, універсальними та можуть ефективно реалізовуватися в різних сферах діяльності незалежно від спеціальності фахівця (Попова⁷⁶; 2022). Саме ця універсальність робить їх особливо важливими для викладача, який функціонує в умовах відкритого освітнього середовища.

Відкрита освіта передбачає доступність освітніх ресурсів, використання цифрових платформ, академічну мобільність, міжнародне співробітництво та індивідуалізацію освітніх траєкторій. За таких умов професійна діяльність викладача потребує не лише високого рівня предметної підготовки, а й сформованості комплексу трансверсальних компетентностей, що забезпечують ефективну взаємодію з різними суб'єктами освітнього процесу, здатність до самоосвіти, критичного аналізу інформації та швидкого реагування на зміни в освітньому просторі.

⁷⁴ Копусь О. А., Бабій О. Ю. Трансверсальні компетентності сучасного вчителя у ракурсі підготовки майбутніх педагогів до роботи в новій українській школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. Вип. 2 (139). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2022-1-4>

⁷⁵ Попова Л.М. Екземпліфікація терміну «трансверсальність» у сучасному науковому просторі через призму підготовки майбутнього фахівця. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 165–169. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.32>

⁷⁶ Там само.

Значний внесок у дослідження трансверсальних компетентностей педагогів здійснили О. Копусь та О. Бабій. Науковці розглядають трансверсальні компетентності як важливу складову професійної підготовки сучасного вчителя та наголошують на їхньому визначальному значенні для реалізації ідей Нової української школи. Дослідники підкреслюють, що до ключових трансверсальних компетентностей педагога належать критичне мислення, комунікативність, креативність, здатність до співпраці, цифрова грамотність, уміння вирішувати проблеми та готовність до навчання впродовж життя (Крпусь, Бабій⁷⁷; 2022). Зазначені характеристики повною мірою відповідають потребам відкритої освіти, де навчання дедалі більше набуває мережевого, колаборативного та міждисциплінарного характеру.

Особливої актуальності трансверсальні компетентності набувають у контексті розвитку відкритої науки. Сучасний викладач виступає як споживачем знань, так і активним учасником глобального наукового простору. Відкритий доступ до результатів досліджень, міжнародні наукові проекти, міждисциплінарні дослідження й використання цифрових наукових платформ вимагають сформованості таких якостей, як інформаційна грамотність, критичне оцінювання наукових джерел, академічна комунікація й готовність до співпраці в міжнародних наукових мережах.

У монографії «Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій» підкреслюється, що сучасний університет має бути відкритою інтелектуальною системою, здатною формувати особистість, готову до міжкультурного діалогу, інноваційної діяльності й відповідального громадянства (Степаненко та ін.⁷⁸; 2018). У цьому контексті трансверсальні компетентності розглядаються в ролі важливого механізму гуманізації освіти, розвитку культури співробітництва та забезпечення академічної мобільності учасників освітнього процесу.

Значну увагу проблемі трансверсальних компетентностей приділяють сучасні дослідники педагогічної освіти. N. Tkachenko, V. Kovalchuk

⁷⁷ Копусь О. А., Бабій О. Ю. Трансверсальні компетентності сучасного вчителя у ракурсі підготовки майбутніх педагогів до роботи в новій українській школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. Вип. 2 (139). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2022-1-4>

⁷⁸ Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: Монографія / Л.С. Горбунова, М.А. Дебич, В.В. Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М. Шипко / За ред. І.В. Степаненко. Київ.: ІВО НАПН України, 2018. 226 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/mon_Kult-gum_strategii_VO_v_suspilnih_transform_IVO-2018-226p_avtors-kolektiv.pdf

та Y. Wenjing визначають трансверсальні компетентності викладача XXI століття як інтегровану систему когнітивних, соціальних, емоційних і цифрових умінь, що забезпечують успішну професійну діяльність у складному освітньому середовищі. До ключових компетентностей дослідники відносять критичне мислення, комунікацію, співробітництво, креативність, цифрову грамотність, адаптивність та емоційний інтелект (Tkachenko, Kovalchuk & Wenjing⁷⁹; 2023).

Важливий внесок у дослідження феномену трансверсальних компетентностей здійснили S. Tolochko, N. Bordiug та I. Knysh. Науковці розглядають трансверсальні компетентності як універсальний ресурс професійного розвитку впродовж життя та підкреслюють їхню роль у формуванні інноваційного мислення, підприємливості, готовності до міжгалузевої взаємодії та ефективного реагування на виклики сучасного суспільства (Tolochko, Bordiug & Knysh⁸⁰; 2020). Дослідники доводять, що саме трансверсальні компетентності створюють основу для успішної реалізації концепції навчання впродовж життя, яка є одним із ключових принципів відкритої освіти.

Вітчизняні дослідники також акцентують увагу на взаємозв'язку трансверсальних компетентностей із концепцією навчання впродовж життя. У відкритому освітньому середовищі викладач повинен постійно оновлювати свої професійні знання, освоювати нові цифрові інструменти, адаптуватися до інноваційних педагогічних технологій та розширювати власний дослідницький потенціал. Саме трансверсальні компетентності забезпечують готовність до такої безперервної професійної самореалізації та розвитку.

Аналіз українських наукових джерел дає підстави визначити **трансверсальну компетентність викладача** як інтегративну характеристику особистості, що поєднує універсальні знання, уміння, цінності та поведінкові стратегії, які забезпечують ефективно здійснення освітньої, наукової, комунікативної та інноваційної діяльності в умовах відкритої освіти й науки.

У структурі трансверсальної компетентності викладача доцільно виокремити такі взаємопов'язані компоненти:

- *когнітивно-аналітичний*, що передбачає критичне мислення, інформаційну грамотність, здатність до аналізу та інтерпретації інформації;

⁷⁹ Tkachenko, N., Kovalchuk, V., & Wenjing, Y. (2023). 21st century teacher's transversal competencies: theoretical analysis. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1. P. 395–405. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7169>

⁸⁰ Tolochko S., Bordiug N., Knysh I. Transversal competencies of innovative entrepreneurship professionals in lifelong education. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. № 3. P. 156–165. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-156-165>

- *комунікативний*, який охоплює академічну комунікацію, міжкультурну взаємодію, командну роботу та мережеву співпрацю;
- *цифровий*, пов'язаний із використанням цифрових технологій, відкритих освітніх ресурсів, онлайн-платформ і цифрових сервісів;
- *інноваційно-креативний*, котрий характеризує здатність до генерації нових ідей, проєктування інноваційних освітніх практик та впровадження педагогічних нововведень;
- *соціально-громадянський*, який відображає відповідальність, толерантність, соціальну активність і готовність до міжкультурного діалогу;
- *рефлексивно-саморозвивальний*, що забезпечує здатність до самооцінювання, професійного самовдосконалення та навчання впродовж життя.

Отже, український науковий дискурс вважає трансверсальну компетентність викладача однією з ключових характеристик сучасного педагога, котра необхідна для успішного функціонування в умовах відкритої освіти й науки. Її розвиток забезпечує професійну мобільність, здатність до міждисциплінарної взаємодії, ефективне використання цифрових технологій, участь у міжнародному академічному співробітництві й готовність до безперервного професійного розвитку. Тож формування трансверсальних компетентностей вважається пріоритетним напрямом модернізації педагогічної освіти й підвищення якості фахової діяльності викладачів у суспільстві знань.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз світового й вітчизняного досвіду розвитку академічної культури і трансверсальної компетентності викладачів засвідчив, що в умовах глобалізації, цифрової трансформації, поширення відкритої освіти та відкритої науки ці феномени набувають статусу ключових чинників забезпечення якості вищої освіти та професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Сучасний викладач розглядається в ролі носія спеціалізованих знань, суб'єкта інноваційної діяльності, фасилітатор освітнього процесу, учасник міжнародної академічної спільноти й провідник цінностей академічної доброчесності.

Вивчення світового досвіду дало змогу встановити, що провідні міжнародні організації, зокрема UNESCO, OECD, European Union, UNICEF та Education International, розглядають академічну культуру як комплекс цінностей, норм, принципів і моделей професійної поведінки, що забезпечують академічну свободу, доброчесність, відкритість знань, соціальну відповідальність і якість освітньої діяльності. Водночас трансверсальні компетентності визначаються як універсальні

компетентності XXI століття, які забезпечують здатність до критичного мислення, комунікації, співпраці, креативності, цифрової взаємодії, адаптивності та безперервного навчання. Міжнародні освітні документи демонструють перехід від традиційної моделі професійної підготовки до компетентнісної парадигми, орієнтованої на розвиток особистості, готової до діяльності в умовах складних суспільних трансформацій.

Аналіз українського законодавства засвідчив високий рівень імплементації світових підходів до розвитку академічної культури та трансверсальних компетентностей викладачів. Положення Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про академічну доброчесність», Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції розвитку цифрових компетентностей, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та Професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти» відображають міжнародні орієнтири щодо академічної доброчесності, відкритості науки, цифрової трансформації освіти, професійного саморозвитку та навчання впродовж життя. Це свідчить про послідовну інтеграцію України до європейського та світового освітнього простору.

У результаті аналізу наукових підходів до трактування академічної культури встановлено, що вона є складним інтегративним феноменом, який поєднує систему цінностей, морально-етичних норм, професійних установок, академічних традицій, моделей комунікації та інноваційних практик, що визначають характер освітньої й наукової діяльності викладача. Академічна культура виконує ціннісно-регулятивну, комунікативну, інтегративну, дослідницьку та інноваційну функції, забезпечуючи формування довіри в академічному середовищі та підтримання високих стандартів якості освіти й науки. Її структура охоплює ціннісно-етичний, когнітивно-професійний, комунікативний, дослідницький, інноваційно-цифровий і рефлексивно-саморозвивальний компоненти, які перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозумовлюють ефективність професійної діяльності викладача.

Дослідження феномену трансверсальної компетентності показало, що вона є важливою складовою професійної готовності викладача до діяльності в умовах відкритої освіти й науки. Трансверсальна компетентність характеризує здатність особистості ефективно використовувати універсальні когнітивні, комунікативні, соціальні, цифрові та рефлексивні ресурси для розв'язання професійних завдань у різних контекстах. Її основними складниками виступають критичне мислення, креативність, комунікативність, цифрова грамотність, здатність до співпраці, міжкультурної взаємодії, самоосвіти та адаптації до змін. Саме ці характеристики забезпечують готовність викладача до функціонування в мережевому, відкритому й інноваційному освітньому середовищі.

Установлено, що академічна культура та трансверсальна компетентність мають взаємодоповнювальний характер і формують єдину систему професійної готовності сучасного викладача. Академічна культура створює ціннісно-світоглядне й етичне підґрунтя професійної діяльності, тоді як трансверсальна компетентність забезпечує її практичну реалізацію в умовах міждисциплінарності, цифровізації та відкритості освітнього простору. Їхня синергія сприяє розвитку фахової мобільності, інноваційності, академічної відповідальності й конкурентоспроможності викладача в національному й міжнародному академічному середовищі.

Таким чином, академічна культура і трансверсальна компетентність постають стратегічними ресурсами інноваційного розвитку освіти, визначають якість професійної діяльності викладача та виступають важливими передумовами формування відкритого, демократичного й високоефективного освітньо-наукового простору, орієнтованого на принципи академічної доброчесності, безперервного навчання, цифрової трансформації та сталого розвитку суспільства знань.

АНОТАЦІЯ

У науковому до слідженні узагальнено результати комплексного аналізу феноменів академічної культури та трансверсальної компетентності викладача в контексті інноваційного розвитку освіти, відкритої освіти й науки. Розкрито світові тенденції формування академічної культури як системи цінностей, норм і професійних практик, що забезпечують академічну доброчесність, якість освіти, відкритість знань і розвиток академічних спільнот. Окреслено провідні міжнародні підходи до визначення трансверсальних компетентностей як універсальних умінь XXI століття, необхідних для критичного мислення, комунікації, співпраці, креативності, цифрової грамотності та навчання впродовж життя.

Проаналізовано процес імплементації світових освітніх практик у законодавство України, що засвідчує послідовне нормативне закріплення принципів академічної доброчесності, цифрової компетентності, відкритої науки, професійного розвитку викладача та компетентнісного підходу в системі вищої освіти. Визначено, що українське законодавче поле гармонізується з європейськими та міжнародними освітніми стандартами.

Розкрито сутність, особливості та структуру академічної культури викладача як інтегративного феномену, що охоплює ціннісно-етичний, когнітивно-професійний, комунікативний, дослідницький, інноваційно-цифровий та рефлексивний компоненти. Доведено, що академічна

культура є основою професійної поведінки викладача та гарантом якості освітньо-наукової діяльності.

Обґрунтовано зміст і структуру трансверсальної компетентності викладача в умовах відкритої освіти й науки як системи універсальних когнітивних, комунікативних, соціальних, цифрових та рефлексивних здатностей, що забезпечують професійну мобільність, адаптивність і ефективну діяльність у динамічному освітньому середовищі.

Установлено взаємозв'язок між академічною культурою та трансверсальною компетентністю як взаємодоповнювальними складовими професійної діяльності викладача, що забезпечують інноваційний розвиток освіти та формування сучасного відкритого освітньо-наукового простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson-Levitt K., Gardinier M. P. Introduction Contextualising Global Flows of Competency-Based Education: Polysemy, Hybridity and Silences. *Comparative Education*. 2021. № 57(1). P. 1–18. <https://doi.org/10.1080/03050068.2020.1852719>
2. Barnett R. Realizing the University in an Age of Supercomplexity. Buckingham: Open University Press. 2000. <https://philpapers.org/rec/BARRTU-2>
3. Becher T, Trowler P. R. Academic Tribes and Territories: Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines (2nd ed.). Buckingham: Open University Press. 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/311510700_Becher_T_and_Trowler_P_2001_Academic_Tribes_and_Territories_intellectual_enquiry_and_the_cultures_of_disciplines_2nd_edition_Buckingham_Open_University_PressSRHE
4. Cojocariu V.-M., Mares G. Academic Integrity in the Technology-Driven Education Era. *Ethical Use of Information Technology in Higher Education*. 2021. P. 1–16. DOI: 10.1007/978-981-16-1951-9_1
5. Crasovan M. Transversal Competences or How to Learn Differently. *Journal of Educational Sciences*. 2016. DOI:10.22618/TP.PCMS.20164.349016
6. Darling-Hammond L. Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs. San Francisco: Jossey-Bass. 2006. 419 p. DOI: 10.15581/004.12.25329
7. Fendler R. J., Godbey J. M. Cheaters should never win: Eliminating the benefits of cheating. *Journal of Academic Ethics*. 2016. № 14(1). P. 71–85. DOI: 10.1007/s10805-015-9240-8
8. Fullan M. The New Meaning of Educational Change (5th ed.). New York: Teachers College Press. 2016. 298 p. URL: <https://ru.scribd.com/>

document/1026761232/New-Meaning-of-Educational-Change-Fifth-Edition-The-full-chapters-free

9. Hanesová D., Theodoulides L. Mastering Transversal Competences in a Higher Education Environment: Through Processes of Critical Thinking and Reflection. Banská Bystrica: Belianum. 2022. URL: <https://doi.org/10.24040/2022.9788055720159>

10. Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press. 2012. 220 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED530692>

11. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge. 2009. 378 p. URL: https://inspirasifoundation.org/wp-content/uploads/2020/05/John-Hattie-Visible-Learning_-A-synthesis-of-over-800-meta-analyses-relating-to-achievement-2008.pdf

12. Mangué C., Gonondo J. Academic culture and talent cultivation: the Chinese experience. JCIHE. 2021. № 13(1). P. 133–150. DOI: [10.32674/jcihe](https://doi.org/10.32674/jcihe)

13. Reimers F. M., Chung C. K. Teaching and Learning for the Twenty-First Century. Cambridge, MA: Harvard Education Press. 2016. 304 p. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED568784>

14. Reinius H., Kaukinen I., Korhonen T., Juuti K., Hakkarainen K. Teachers as Transformative Agents in Changing School Culture. *Teaching and Teacher Education*. 2022. № 120, 103888. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103888>

15. Rodríguez-Legendre F. Fernández-Cruz F.J. The Innovative Competence of University Teachers to Improve Learning: A Comparative Study of Bolivia, Spain and Mexico. *Research in Comparative and International Education*. 2024. № 19(9). DOI: [10.1177/17454999231219616](https://doi.org/10.1177/17454999231219616)

16. Rodríguez-Ponce E. Teaching academic integrity in design education: Challenges and best practices. *International Journal of Design*. 2022. Vol. 16(1). P. 1–15

17. Schleicher A. World Class: How to Build a 21st-Century School System. Paris: OECD Publishing. 2018. 297 p. DOI: [10.1787/9789264300002-en](https://doi.org/10.1787/9789264300002-en)

18. Terzieva L., Luppi E., Traina I. Transferable/Transversal Competences: How to Teach and How to Assess. 2015. P. 25–56. URL: https://www.researchgate.net/publication/308947787_TransferableTransversal_competences_How_to_teach_and_how_to_assess

19. Tkachenko, N., Kovalchuk, V., & Wenjing, Y. (2023). 21st century teacher's transversal competencies: theoretical analysis. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1. P. 395–405. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7169>

20. Tolochko S., Bordiug N., Knysh I. Transversal competencies of innovative entrepreneurship professionals in lifelong education. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. № 3. P. 156–165. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-156-165>

21. Tolochko S., Kanishevska L., Vasyuk O., Vygovska S., Prylypko V., Lesyk A. Digital pedagogy of open education: essence, content, efficiency. *In press. Educational policy and reforms: the impact of globalization*: Scientific monograph. Kharkiv: TECHNOLOGY CENTER, 2025. P. 35–69. <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-20-7.ch2>

22. UNESCO Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel (1997). URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-status-higher-education-teaching-personnel?utm_source=chatgpt.com

23. UNESCO. School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report; 2014 regional study on transversal competencies in education policy and practice (Phase II). 201. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244022>

24. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. URL: https://www.uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf?utm_source=chatgpt.com

25. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft?utm_source=chatgpt.com

26. UNESCO AI Competency Framework for Teachers. https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft?utm_source=chatgpt.com

27. OECD Definition and Selection of Key Competencies (DeSeCo). <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html>

28. OECD Learning Compass 2030. <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>

29. UNESCO Preparing & supporting teachers to meet the challenges of 21st century learning in Asia-Pacific: transversal competencies in Education Policies and Practice. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246052>

30. UNESCO Assessment of Transversal Competencies: Policy and Practice in the Asia-Pacific Region (2016). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246590?utm_source=chatgpt.com

31. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (European Union, 2018). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29&utm_source=chatgpt.com

32. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en?utm_source=chatgpt.com

33. Educators' Digital Competency Framework (UNICEF). <https://www.unicef.org/eca/media/24526/file/Educators'%20Digital%20Competence%20Framework.pdf>

34. Global Framework of Professional Teaching Standards (Education International & UNESCO). <https://www.ei-ie.org/en/item/25734:global-framework-of-professional-teaching-standards>

35. Recommendation on Open Educational Resources (UNESCO, 2019). https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-educational-resources-oer?utm_source=chatgpt.com

36. UNESCO Recommendation on Open Science (2021). https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686&utm_source=chatgpt.com

37. European Skills Agenda for Sustainable Competitiveness, Social Fairness and Resilience (2020). https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en

38. Концепція розвитку педагогічної освіти: наказ МОН № 776 від 16.07.2018. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti?utm_source=chatgpt.com

39. Концепція розвитку цифрових компетентностей: розпорядження КМУ від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text

40. Копусь О. А., Бабій О. Ю. Трансверсальні компетентності сучасного вчителя у ракурсі підготовки майбутніх педагогів до роботи в новій українській школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. Вип. 2 (139). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2022-1-4>

41. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: монографія / Л.С. Горбунова, М.А. Дебич, В.В. Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М. Шипко / За ред. І.В. Степаненко. Київ.: ІВО НАПН України, 2018. 226 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/mon_Kult-gum_strategii_VO_v_suspilnih_transform_IVO-2018-226p_avtors-kolektiv.pdf

42. Попова Л.М. Екземпліфікація терміну «трансверсальність» у сучасному науковому просторі через призму підготовки майбутнього фахівця. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 48. Т. 2. С. 165–169. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.32>

43. Поліщук Л. О., Гайдукевич К. А. Академічна культура закладів вищої освіти України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. Вип. 2. С. 28–35.

44. Про академічну доброчесність: Закон України від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20?utm_source=chatgpt.com#Text

45. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

46. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

47. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України 26 листопада 2015 року № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19?utm_source=chatgpt.com#Text

48. Прокоф'єва Л.Б. Формування академічної культури: особливості професійної взаємодії в умовах воєнного стану. *Інноваційна педагогіка*. 2026. Вип. 91. Т. 2. С. 143–148. DOI <https://doi.org/10.32782/ip/91.2.24>

49. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти» : наказ МОН України від 16.10.2024 № 1466. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466>

50. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): лист МОН від 15.08.2018 р. № 1/11-8681. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/akredytatsiya/instruktsii-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>

51. Семеніхіна О., Удовиченко О., Удовиченко І. Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 1-2(135–136). С. 207–219. DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/207-219

52. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

53. Толочко С. В. Викладач-інноватор як організатор учіннєвої діяльності в умовах студентоцентрованого навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 189. С. 79–84. DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-79-84

54. Толочко С. В. Інноваційні технології навчання : навч. посіб. Київ : Вид-во НАУ, 2021. 140 с.

55. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронєць Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 62. С. 25–32. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>

56. Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики : підручник. Київ: Компрінт, 2025. 332 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-332>

57. Хомич В. І., Толочко С. В. Академічне письмо й публічні виступи у формуванні ефективних міжгрупових комунікацій політичних і економічних лідерів. *Pedagogical and Psychological Research, Innovations in Education as a Basis for Shaping a Modern Educational Environment: Scientific monograph*. Riga : Baltija Publishing. 2026. Vol. 2. P. 409–433. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-658-4-45>

58. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти : лист МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?utm_source=chatgpt.com#Text

Information about the authors:

Khomych Viktoriia Ivanivna,

Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Interdisciplinary Education
Kyiv-Mohyla School of Professional and Continuing Education
2, Hryhoriia Skovoroda str., Kyiv, Ukraine

Tolochko Svitlana Viktorivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Chief Researcher of the Department of Extracurricular Education
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine
9, M. Berlinsky str., Kyiv, Ukraine